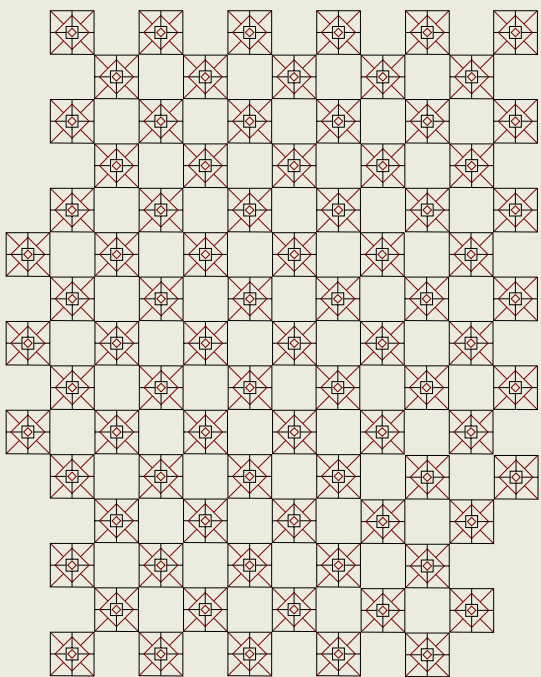
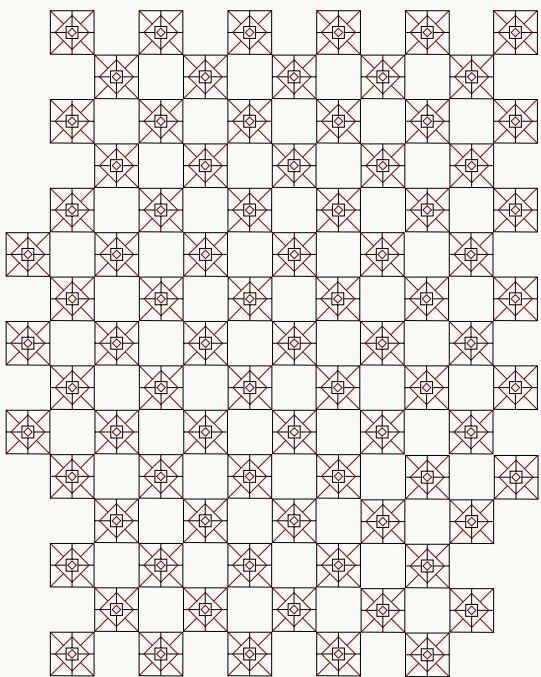

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovinarstvo in
sorodna področja*

VIII/1

Retro **SPEKTIVE**

*Znanstvena revija za
zgodovino
pisje in
sorodna področja*

Glasilo Združenja za promocijo kulturne dediščine,
raziskav in novih tehnologij – Retrospektive

Mednarodni uredniški odbor: dr. Peter Mikša (SI) (odgovorni urednik),
dr. Kornelija Ajlec (SI) (glavna urednica),
dr. Maja Vehar (SI) (tehnična urednica),
Žiga Smolič (SI) (tehnični urednik),
dr. Bojan Balkovec (SI),
dr. Matija Zorn (SI),
dr. Petra Testen (SI),
dr. Božo Repe (SI),
dr. Yoshitome Kota (JP),
dr. Sanja Petrović Todosijević (SRB),
dr. Slobodan Marković (SRB),
dr. Ivan Laković (MNE).

Strokovna sodelavka: mag. Ana Marija Lamut (SI)

Za znanstveno vsebino tekstov in točnost podatkov odgovarjajo avtorji. Prav tako morajo poskrbeti za avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira. Redakcija tega zvezka je bila zaključena 15. junija 2025.

Prevodi: FuroCat d. o. o.
Lektura: Aleksandra Repe
Naslovnica: Tjaša Krivec
Oblikovanje in oprema: Jure Stušek
Prelom in tisk: PODOBA d.o.o.,
Celjska cesta 7, SI-3250 Rogaška Slatina
Naklada: 100 izvodov
Cena izvoda: 20 €
Letna naročnina: 30 €

Izdaja: Združenje za promocijo kulturne dediščine,
raziskav in novih tehnologij – Retrospektive
Slovenska cesta 9b, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
info@retrospektive-journal.org
www.retrospektive-journal.org

ISSN: 2630-3426 (tiskana izdaja)
2670-4013 (spletna izdaja)

*Izdajo znanstvene revije Retrospektive sofinancira
Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost
Republike Slovenije (ARIS).*

Javna agencija za znanstvenoraziskovalno
in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije

Kazalo vsebine

<i>Razprave</i>	7
Upor proti dolgčasu: Slovenski punk 1977-1987	9
<i>Pino Hiti Ožinger</i>	
Triglav v letu 1895: postavitev stolpa, rojstvo simbola	37
<i>Peter Mikša</i>	
Duhovna oskrba bolnikov	65
<i>Bor Zavrl</i>	
Humanitarna pomoč Slovenije po potresu v Skopju leta 1963	93
<i>Maruša Steiner</i>	

Izgon duhovnikov iz kranjske in radovljiške dekanije leta 1941	141
--	-----

Polona Meglič

Slovenska partizanska vojska in italijanski izstop iz vojne	167
---	-----

Damijan Guštin

<i>Dodatno</i>	<i>195</i>
----------------	------------

Kočevski zbor, osvobodilna fronta slovenskega naroda in Bogdan Osolnik, diplomat, humanist in zagovornik prava	197
--	-----

Vladimir Osolnik

<i>Kontakti avtorjev</i>	<i>206</i>
--------------------------	------------

Retro **SPEKTIVE**

Razprave

7

Duhovna oskrba bolnikov

*Bolniška cerkev in kapele na področju
današnjega Univerzitetnega kliničnega
centra Ljubljana*

Spiritual care of patients

*The hospital church and chapels in the area of today's University
Medical Centre Ljubljana*

Bor Zavrl

<https://doi.org/10.64651/8-1-3>

65

IZVLEČEK

V ljubljanskem predmestju Vodmat oz. Šentpeter se je konec 19. stoletja oblikovalo »zdravstveno mesto«. Tu so (bile) skoncentrirane najpomembnejše bolnišnice in zdravstvene ustanove. V njih so ljudje dobili pomoč in oskrbo v primeru poškodbe in bolezni. Poleg zdravnikov in zdravnic so v strežbi in oskrbi bolnikov prevladovali članice karitativnih verskih redov – redovnice. Te so za opravljanje svojih redovnih dolžnosti potrebovale prostor, kapelo. Že v preteklosti so vedeli, da bolan človek poleg skrbi za telesne potrebe potrebuje tudi oskrbo svojih duhovnih potreb. V tistih časih je bila vera in njeno izražanje vsakdanjost ter najpogostejša oblika izražanja človekove duhovnosti. Zaradi obeh vzrokov so v zdravstvenih ustanovah uredili prostore, namenjene duhovnosti – kapele. Na našem področju je prevladovala katoliška vera in tako so v teh ustanovah prevladovali katoliške kapele. Največji prostor/objekt v tem zdravstvenem mestu duhovne oskrbe pa je predstavljala bolniška cerkev, posvečena sv. Križu. Letos mineva 130 let od postavitve te cerkve, 77 let, odkar ni več v uporabi, in 28 let, odkar so jo dokončno podrli. Osnovnemu namenu je služila 53 let. V številne zdravstvene ustanove so bile v času do osvoboditve, leta 1945, umeščene kapele. Kapelo je imel predhodnik Onkološkega inštituta, otroška bolnica, umobolnica, ženska bolnica ... Do spremembe oblasti in družbene ureditve je bila duhovna oskrba bolnikov, kapele in imenovana cerkev stalnica zdravstvenih ustanov. Kasneje to ni bilo več zaželeno. Prostore, kjer so bile kapele, so preuredili za druge namene, cerkev je dobila drug namen, dokler ni izginila. Po osamosvojitvi je duhovna oskrba bolnikov in kapele spet dobila mesto v zdravstvenih ustanovah. V članku bodo predstavljeni objekti za duhovno oskrbo, katoliške vere na področju ljubljanske bolnišnice oz. današnjega Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana.

Ključne besede

cerkev, kapela, bolnišnica, zgodovina, oskrba

ABSTRACT

In the Ljubljana suburb of Vodmat or Šentpeter, a »health city« was formed at the end of the 19th century. The most important hospitals and health institutions were concentrated here. People received help and care in cases of injury and illness. In addition to doctors, members of charitable religious orders – nuns – dominated the service and care of patients. They needed a space, a chapel, to perform their religious duties. In the past, they knew that a sick person, in addition to caring for their physical needs, also needed care for their spiritual needs. In those days, religion and its expression were everyday life and the most common form of expressing human spirituality. For both reasons, spaces dedicated to spirituality – chapels were arranged in health institutions. In our area, the Catholic faith prevailed, and so Catholic chapels dominated in these institutions. The largest space/facility for spiritual care in this health city was the hospital church, dedicated to the Holy Cross. This year marks 130 years since the construction of this church, 77 years since it has been out of use and 28 years since it was finally demolished. It served its primary purpose for 53 years. Chapels were located in numerous health institutions until the liberation in 1945. The chapel was owned by the predecessor of the Oncology Institute, the Children's Hospital, the Mental Hospital, the Women's Hospital... Until the change of government and social order, the spiritual care of patients, chapels and the named church were a permanent feature of health institutions. Later, this was no longer desirable. The premises where the chapels were were converted for other purposes, the church was given another purpose, until it disappeared. After independence, however, the spiritual care of patients and chapels regained their place in health institutions. The article will present facilities for spiritual care, Catholic faith in the area of the Ljubljana Hospital or. today's University Medical Center Ljubljana.

Key words

church, chapel, hospital, history, care

BOLNIKOVO IZRAŽANJE DUHOVNOSTI

Sodobna zdravstvena nega in medicina težita k celostni obravnavi človeka. Holistična oz. celostna filozofija človeka temelji na tem, da upoštevamo in vključujemo v obravnavo vse dimenzije človeka, ki so: telesna, emocionalna, intelektualna, socialna in duhovna. Zadnja raziskuje in opredeljuje človekovo iskanje življenjskega smisla. V času bolezni smo zdravstveni delavci najpogostejše skoncentrirani na telesno dimenzijo, drugo izpustimo ali nanje malo pozabimo. Vendar vsako zdravljenje, brez duhovne plati, iskanja smisla in izražanja duhovnosti lahko vodi v obup. Ljudje smisel najdemo v različnih stvareh: delu, prijateljstvu, družni, trudu za moralno življenje, ljubezni in veri.¹ Pri ljudeh, katerim je vera in izražanje vere pomembno, se ta potreba v času bolezni okrepi. V veri najdejo tolažbo, moč, upanje, z njeno pomočjo se umirijo in okrepijo. Da je ta element v času bolezni ali poškodbe pomemben, so ugotovili že zelo zgodaj. Virginija Henderson, teoretičarka sodobne zdravstvene nege, je to potrebo uvrstila med štirinajst temeljnih življenjskih aktivnosti. Zagovarjala je, da morajo zdravstveni delavci poznati različna verstva in biti pozorni na potrebo po izražanju vere, saj ta pripomore k hitrejšemu in boljšemu fizičnem zdravljenju. Z zagotavljanjem tudi te potrebe se zdravstveno obravnavo bolnika približa k celovitejši obravnavi.²

V preteklosti je bila duhovna oskrba v bolnišnicah bolj v ospredju. Duhovnosti se je dajal večji pomen, vera in verovanje je imela trdnjše in bolj izraženo mesto v družbi. Duhovnost in duhovno oskrbo so urejali tudi pravilniki. Zanimivo je, da se je z njo ukvarjal tudi Bolnišnični hišni red, Splošne bolnice v Ljubljani, iz leta 1928. V točki 17 je navedeno:

Če želi bolnik verskih tolažil, se mora poskrbeti, da pride k njemu duhovnik njegovega veroizpovedanja. V nujnih slučajih se poskrbi za to tudi, ne da bi bolnik

1 Rozman, Marija, et. al.. *Zdravstvena nega* 2. Ljubljana: Založba Pivec, 108–112. Za pomoč pri zbiranju gradiva in fotografij se zahvaljujem sestri Cveti Jost, HKL.

2 Henderson, Virginia. *Osnovna načela zdravstvene nege*. Ljubljana: Zbornica zdravstvene nege Slovenije, 74–76.

to izrecno zahteval. Če je bolnik v nevarnosti, se morajo takoj obvestiti sorodniki oziroma oni, ki ji bolnik želi. V ta namen naj bolnik pri sprejemu v pisarni določi, koga je v nujni sili ali ob smrti obvestiti.³

Kraljevina Jugoslavija je bila multietnična in multiverska država. Vidovdanska in oktroirana ustava sta izhajali iz načela ločitve cerkve od države in enakopravnosti državljanov pred zakonom, ne glede na njihovo veroizpoved. V svojem 20. členu je Vidovdanska ustava zagotavljala načelo svobode izbire veroizpovedi. Ločila je priznane (dovoljeno javno izražanje) in nepriznane (zasebno izražanje) vere. Priznane so bile tudi tri največje: rimokatoliška, pravoslavna in muslimanska. V Dravski banovini je prevladovala rimokatoliška, zaradi tega je na področju ljubljanskih bolnišnic bila najbolj razvita duhovna oskrba rimokatoliških bolnikov. Zaradi mešanja kultur in službovanj je bilo v Dravski banovini tudi kar nekaj vernikov pravoslavne vere. Tudi ti so se zdravili v ljubljanskih bolnišnicah. Uprave bolnišnic in tudi sami bolniki so glede verske oskrbe poskrbeli tudi za bolnike pravoslavne vere. Bogoslužje in liturgija za njih je bila v Splošni in Ženski bolnici štirikrat letno. Pravoslavni duhovnik pa je po potrebi tudi spovedoval in obhajal bolnike. Pravoslavne kapele v ljubljanskih bolnišnicah niso imeli. Bila pa je v nekaterih sanatorijih in zdraviliščih, kjer je bilo več pravoslavnih bolnikov, npr. sanatorij Golnik je leta 1933 dobil pravoslavno kapelo, posvečeno evangelistu Luku.⁴ Podatkov o oskrbi bolnikov muslimanske vere mi ni uspelo najti.

ZDRAVSTVENO MESTO

Ljubljana je bolnišnico pred nastankom bolnišnice na področju današnjega Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana imela na Ajdovščini. V preurejenem samostanu diskalceatov oz. bosonogih avguštincev. Že tam je bolnišnica imela cerkev. Zaradi preurejanja mesta in tudi dotrajanosti in majhnosti bolnišnice so leta 1888 sprejeli sklep, da je treba zgraditi novo.

3 Rijavec, Leopold. *Spomini na ljubljanske bolnišnice*. Ljubljana: Klinični center, 65–67.

4 Cvelfar, Bojan. *Srbska pravoslavna cerkev na Slovenskem med svetovnimi vojnama*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, Arhiv Republike Slovenije, 2017, 261–265.

Sprva so jo mislili graditi za Bežigradom, potem so se premislili in se odločili za Vodmat oz. Šentpetrsko predmestje. Konec junija 1893 so zčočali zidati. Odločili so se za paviljonski tip bolnišnice, po vzoru iz Francije, s 15. paviljoni; sedem bolniških in osem za upravne, gospodarske in stanovanjske prostore.⁵ 16. oktobra 1895 je bila bolnišnica svečano odprta. Imela je 568 postelj in poročila omenjajo, da je nastala na levem bregu Ljubljance, južno od železnice, vzhodno od šentpetrske kasarne, med Zaloško cesto in reko bolnišnica, kot jih je bilo v tistih časih malo. Malokatera bi se lahko glede številnih praktičnih naprav merila z ljubljansko, opremljeno in oskrbljeno z vsem, kar je zahtevala tedanja moderna medicinska veda. Z dograditvijo bolnišnice je na tem prostoru nastalo majhno »zdravstveno mesto«, ki se je s časoma začelo širiti tudi na drugo stran Zaloške ceste. V takšnem idealnem stanju je bila bolnišnica do leta 1918.⁶ V času Kraljevine SHS/Jugoslavije se je bolnišnica postopoma začela srečevati s problematiko preobremenjenosti in prezasedenosti. Naval bolnikov je bil vedno večji. Stanje se je poglobljalo do nevzdržnosti tik pred drugo svetovno vojno. Na razmere so zgodaj začeli opozarjati študentje, zdravniki volonterji in tudi starejši zdravniki in javnost. V tem času se je povečala kapaciteta postelj v bolnišnici na račun zasilnih postelj in ne kvadrature bolnišnice, imela je 949 postelj, kar 299 preveč, glede na površino. Do leta 1941 praktično bolnišnica ni bila povečana, zanjo se je namenjal iz leta v leto manj denarja, primanjkovalo je prostora, osebja instrumentarija ... V takšnem stanju je bolnišnica preživela obdobje okupacije.⁷ Po osvoboditvi se je bolnišnica razširila in reorganizirala. Bolniški oddelki so se preimenovali v klinike, teritorialno ločene na notranje – na Zaloški cesti dve in zunanje, v okolici. Nekatere stavbe so bile podržavljene, drugim gospodarskim in stanovanjskim v okviru bolnice, so spremenili namembnost, npr.: Gluhonemnica, stanovanje upravnika in ekonoma, Leonišče, Mestna ubožnica, stanovanje sester ... Zdravstveno mesto je postalo res mesto. Junija 1966 se je začela gradnja

5 Rijavec, *Spomini*, 24

6 Rijavec Leopold. »Ljubljanske bolnišnice: ob sedemdesetletnici bolnišnice na Zaloški cesti 2.« *Kronika*, 23/2 (1975) 101–109.

7 Rijavec, *Spomini*, 29–32; Rijavec, *Ljubljanske*, 50–59.

današnje osrednje stavbe UKC Ljubljana. Z dograditvijo se je bolnišnica modernizirala in krepko razširila⁸

Razglednica državne splošne bolnice v Ljubljani. Na sredini bolniška cerkev, posvečena sv. Križu.

Hrani: Bor Zavrl.

BOLNIŠKA CERKEV SV. KRIŽA

Manj znano ali pa že malo pozabljeno je dejstvo, da je na področju današnjega UKC Ljubljana stala bolnišnična cerkev. Med Dermatovenerološko kliniko in stavbo Inštituta za mikrobiologijo in imunologijo je nekoč stala cerkev. Zgrajena je bila obenem z Deželno bolnico, leta 1895, med bolniškimi paviljoni. Veliko zaslug zanjo ima takratna predstojnica Hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega (v nadaljevanju usmiljenk) v ljubljanski bolnišnici, sr. Leopoldina Hoppe. Usmiljenke so delo

8 Rijavec, *Spomini*, 35–39; 56–57.

v bolnišnici prevzele že leta 1855 v stari civilni bolnici in z njim nadaljevale v novi do leta 1948.⁹ Predstojnica je sestram namreč želela zagotoviti primeren prostor za molitev.¹⁰

Lega bolniške cerkve med paviljoni bolnice. Označena z zvezdico nad zvonikom. Razglednica.

Hrani: Bor Zavrl.

Cerkev je bila zgrajena z dvoransko konstrukcijo v notranjosti, s križno obokanimi tremi severnimi prostori. Notranjost je bila neogotska. Imela je vitražna okna. Notranjost je bila podobna cerkvi Srca Jezusovega na Taboru. Opremo za cerkev so prenesli iz stare bolniške cerkve na Ajdovščini. Ob posvetitvi, posvetil jo je škof dr. Jeglič, septembra 1900 je dobila cerkev nov oltar. Predstojnica sr. Hoppe je leta 1902 kupila orgle, leta 1910 pa so

9 Pacek, Karla. *Pot ljubezni skozi čas: Zgodovina Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni-usmiljenk 1919-2019*. Ljubljana: Teološka fakulteta: Hčere krščanske ljubezni Sv. Vincencija Pavelskega, Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba, 2019, 104.

10 Zupanič Slavec, Zvonka et al. *Duhovno spremljanje bolnikov v slovenskih bolnišnicah skozi čas*. Ljubljana: Medškofijski odbor za pastoralo zdravja pri Slovenski škofovski konferenci, 2022, 24.

kupili še nove klopi in križev pot. Cerkev so leta 1931 obnovili in elektrificirali ter poslikali. Oskrbovale so jo sestre usmiljenke.¹¹

V cerkvi sta bili vsak dan dve maši, ob 5.00 in 6.30, ki so jih redno obiskovale sestre usmiljenke. Ob nedeljah in praznikih pa tudi zdravniki. V cerkev so se vseskozi zatekali bolniki in njihovi svojci.¹²

Glavni oltar cerkve sv. Križa. Razglednica.

Hrani: Bor Zavrl.

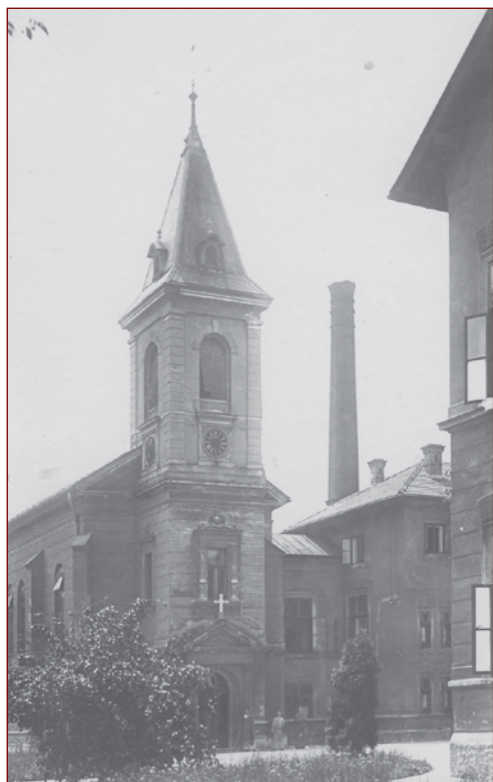
Za duhovno oskrbo v bolnišnici so skrbeli bolniški kurati oziroma duhovniki. To so bili duhovniki, v bolnišnico nastavljeni z dekretom nadškofa. Bili so državni uradniki in so za svoje delo prejeli plačo. Do leta 1948 je duhovni urad Kliničnih bolnic v Ljubljani vodil lastne matične knjige in kore-

¹¹ Kronika Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega, Provincialni arhiv Šentjakob.

¹² Zupanič Slavec in sod., *Duhovno*, 24.

spondenco.¹³ Svoje prostore je imel kurat v upravni stavbi bolnišnice, v pritličju levo v drugi sobi. Tam je imel in vodil matične knjige bolnikov, rojstno in krstno knjigo in knjigo umrlih.¹⁴ Po takratnem načelu in praksi je bila duhovna oskrba usmerjena k reševanju duš. Duhovnik se je predvsem ukvarjal s podeljevanjem cerkvenih zakramentov in svete popotnice. Najpogosteje je spovedoval, podeljeval bolniško maziljenje, vodil pogrebne obrede in pokopaval, krščeval in bolnikom prinašal obhajilo ter daroval sv. maše. Od leta 1908 so bili bolniški kurati: Jakob Ponikvar, Janez Šporn, Franc

Skvarča in Ignacij Slana. Zadnji je delo bolniškega kurata opravljal do svoje smrti, v letu 1969.¹⁵

Cerkev je bila v uporabi do leta 1948. Ko so bolnišnico morale zapustiti sestre usmiljenke, so istega dne (8. marca) zaprli oziroma prepovedali uporabo cerkve. Iz sestrške kronike ni mogoče razbrati, kaj se je zgodilo z oltarjem v cerkvi, prav tako se ne ve, kaj se je zgodilo z opremo iz cerkve in zakristije. Vanjo je bil nameščen referat za vojaške zadeve. Leta 1960 so ji podrli zvonik in jo spremenili v kovinarsko delavnico tehničnih služb UKC.¹⁶

Cerkev sv. Križa. Vidna povezava s sestrskim stanovanjem.

Hrani: Provincialni arhiv HKL.

¹³ Prav tam, 25.

¹⁴ Rijavec, *Spomini*, 40.

¹⁵ Zupanič Slavec in sod., *Duhovno*, 25.

¹⁶ Prav tam, 24; Jurak, Urša. »Pobuda za obnovitev bolniške cerkve v UKC« *Delo*, 24. november 1992; Rijavec, *Spomini*, 39.

Prezbiterij, konec cerkvene ladje cerkve sv. Križa, kot obrtna delavnica v 60. letih.

Vir: Rijavec, 1960.

Po tem je skoraj za 40 let bila skoraj onemogočena duhovna oskrba bolnikov. Redovnice so iz bolnišnic praktično izginile, ostala je kakšna v civilu, duhovnikom, pa je bilo onemogočeno opravljati poslanstvo. Za obiske posameznih bolnikov je duhovnik potreboval dovoljenje, kasneje celo dovolilnico.¹⁷ Pomemben mejnik je bil ustanovitev personalne bolniške župnije, leta 1985. Stvari so se začele spreminjati v letih pred osamosvojitvijo in po njej. Takrat se je spet začelo govoriti o potrebi po duhovni oskrbi bolnikov. Za verska opravila ni bilo več stalnega prostora, imeli so dva prostora za srečanje z duhovnikom; na gastroenterološki kliniki na Japljevi in na travmatološki kliniki. Bolniki pa so si želeli več kot le enkrat mesečnih nedeljskih maš v predavalnici UKC. Bolniki so v tem času obiskovali tudi cerkev sv. Petra, a to zaradi oddaljenosti ni bilo primerno zanje.¹⁸ Na pobudo nekaterih zaposlenih v UKC in z njegovim dovoljenjem so začeli zbirati podpise za peticijo za obnovo bolniške cerkve sv. Križa. Pojavila se je ideja, da

¹⁷ Zupanič Slavec in sod., *Duhovno*, 18., Rijavec, *Spomini*, 58.

¹⁸ Šlibar, Miro. »Prvih 25 let Bolniške župnije.« V: *25 let Bolniške župnije*, ur. Jože Štupnikar, 15–23.

bi za delavnico lahko našli drugi prostor, njim pa namenili cerkev, jo obnovili in ji dali predvojno namembnost. V plus ji je štel še dober dostop, saj je bila dostopna s podzemnega hodnika. Ideja ni obrodila sadov. Cerkev oz. kar je od nje ostalo, so leta 1997, dokončno podrli.¹⁹

KAPELE ZDRAVSTVENIH IN SOCIALNIH USTANOV

Večji zdravstveni in socialni zavodi so imeli svoje kapele. V njih so bolniki, njihovi svojci našli zavetje, mir za premišljevanje in molitev. V njih so prejeli tudi nekatere svete zakramente. Predvsem pa so v kapelah svoje redovne obveznosti opravljale redovnice, zaposlene v teh zavodih. V nadaljevanju bodo predstavljene kapele, v posameznih ustanovah, ki so bile ali danes sodijo v kompleks Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana.

Do leta 1918 je bila Otroška bolnica v Ljubljani zasebna ustanova.²⁰ V bolnišnici so delovale sestre usmiljenke od leta 1880 do 1946.²¹ Leta 1934 jo je Splošna bolnica v Ljubljani vzela v najem, saj do tedaj ni imela otroškega oddelka.²² V predhodnici otroške bolnišnice, »nemški«²³ Elizabetini otroški bolnici v Ulici stare pravde, je že obstajala kapela. Kasneje so leta 1926 pri obnovi bolnišnice preslikali tudi kapelo in obnovili Marijin kip. V kapeli je bil tudi kip sv. Terezije deteta Jezusa in Srca Jezusovega in Marijinega. V kapeli so podeljevali sv. krste in celo nekateri mali bolniki so v njej prejeli prvo sveto obhajilo. Bolniško kapelo si je leta 1942 ob ogledu bolnišnice ogledal predstavnik tedanje oblasti – visoki komisar za Ljubljansko pokrajino Emilio Grazioli. Zadnja sv. maša v kapeli je bila 2. oktobra 1945 ob petih zjutraj.²³

19 Jurak, »Pobuda«, 7.

20 Rijavec, *Ljubljanske*, 73.

21 Pacek, *Pot*, 125.

22 Rijavec, *Ljubljanske*, 73.

23 Kronika Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega, Provincialni arhiv Šentjakob.

Invalidski dom se je nahajal v šentpetrski kasarni, nasproti današnje Stomatološke klinike.²⁴ V isti stavbi je bila, po letu 1923, tudi protezna delavnica.²⁵ V invalidskem domu so delovale sestre usmiljenke od leta 1921 do 1930, ko je bil invalidski dom ukinjen.²⁶ Kapelo v njem so blagoslovili 1. januarja 1923. Bila je napol javna. V njej je bila maša dvakrat tedensko in ob nedeljah. Maševal pa je v njej vojaški kurat Franc Bonač. V kapeli je bil tudi križev pot.²⁷ Po ukinitvi je bil v prostore nastanjen roko-delski vajenci, sinovi padlih vojakov, ustanovil se je Vajenski dom.²⁸ V prostorih invalidskega doma je bil tudi internat in kasneje nekaj časa tudi Šola za zaščitne sestre – šola za predhodnice medicinskih sester.²⁹

Oltar kapele v Otroški bolnici.
Hranijo: Provincialni arhiv HKL.

Bolnica za duševno bolne v Ljubljani je glavni del svojega delovanja opravljala na Studencu. V letih 1875 do 1946 so delo v njej opravljale usmiljenke.³⁰ Do leta 1928 je spadala pod upravo Splošne bolnice v Ljubljani, nato se je osamosvojila in

24 Pacek, *Pot*, 278.

25 Marinček, Črt. »Zgodovina ortopedske tehnike na Slovenskem.« *Rehabilitacija*, 18/Supl 1(2019), 5–10.

26 Pacek, *Pot*, 278.

27 Kronika Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega, Provincialni arhiv Šentjakob.

28 Pacek, *Pot*, 278.

29 Berkopec, Marjeta in Keršič, Irena. *Zaščitne sestre*. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babetne nege Slovenije-Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babet in zdravstvenih tehnikov Slovenije, 2023, 108.

30 Pacek, *Pot*, 112.

imela svojo upravo. Svojo dejavnost je opravljala na treh lokacijah: na Studencu, v prisilni delavnici in v zavetišči sv. Jožefa.³¹ V njej so delovale sestre usmiljenke. Jeseni 1929 so za vselitev pripravili nov sestrski dom s kapelo. Zgrajena sta bila kot enotna zgradba, za katero idejni osnutek je dal prof. Plečnik. 21. novembra 1929 so blagoslovili kapelo na čast sveti Trojici. V kapelici je bil kor in v cerkveni galeriji je bilo prostora za 300 ljudi.³² Opremljali so jo še v naslednjem letu. Obredov v njej so se lahko udeleževali tudi bolniki. V bolnišnici so za duhovno oskrbo bolnikov poskrbeli tudi z radijskim sprejemnikom. Pred božičem 1929 so ga prejeli v dar in na moški in ženski oddelek so napeljali po en zvočnik in po njem predvajali poleg preostalega tudi nedeljske maše.³³

Kapela v Bolnici za duševne bolezni Studenec.
Hrani: Provincialni arhiv HKL.

V nekdanji Prisilni delavnici na Poljanskem nasipu, danes se v njej nahaja Enota za zdravljenje odvisnosti od alkohola, Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana. Nekoč je bila to »vzgojna, prevzgojna« ustanova, ki so jo odprli 15. oktobra 1847. Nato je pripadla umobolnici. Od leta 1922 do 1945 so delo v njej opravljale usmi-

31 Rijavec, *Ljubljanske*, 48–49.

32 Anonimen. »Veselje v domu žalosti« Jutro, 22. 11. 1929, 3.

33 Kronika Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega, Provincialni arhiv Šentjakob.

ljenke.³⁴ Umobolnici so jo dodelili leta 1920.³⁵ Na dvorišču je imela kapelo posvečeno sv. Vincenciju Pavelskem, ki so jo leta 1932 obnovili.³⁶

Kapela oz. cerkev v zavetišču sv. Jožefa.

Hrani: Provincialni arhiv HKL.

Zavetišče sv. Jožefa se je nahajal na Vidovdanski cesti. Sprva je bil imenovan Hiralnica, od leta 1930 pa Zavetišče sv. Jožefa. Bil je zasebna ustanova, last sester usmiljenk, ki so ga tudi vodile in oskrbovale od 1876 do 1948.³⁷ Zavod je sprejemal stare in onemogle ter tiste, ki so zaradi svoje bolezni potrebovali zdravniški nadzor in postrežbo. Pa tudi upokojence, ki niso imeli lastnega gospodinjstva in postrežbe. V njem so bili zaradi prenatrpanosti nastanjeni tudi duševni bolniki, predvsem tisti, ki niso več potrebovali zdravniškega zdravljenja, ampak bolj nadzorstvo in oskrbo. Zavod je imel poleg stalnega internista tudi stalnega nevrologa – psihiatra.³⁸ V

³⁴ Pacek, *Pot*, 151.

³⁵ Rijavec, *Ljubljanske*, 48–49.

³⁶ Kronika Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega, Provincialni arhiv Šentjakob.

³⁷ Pacek, *Pot*, 219.

³⁸ Anonimen. »Nov dom za upokojence.« *Slovenec*, 30. avgust 1939, 5.

njem je bilo 120 postelj.³⁹ Kapela v zavetišču je bila posvečena sv. Jožefu. Danes je oltar, delo Ivana Pengova, s kipom iz kapele v župnijski cerkvi v Vavti vasi.⁴⁰ Po nacionalizaciji zavetišča pa so v njem uredili internat za učence, danes imenovan Dijaški dom Tabor.⁴¹

Ginekološko–porodniški oddelek z babiško šolo je bil sprva nastanjen v paviljonu 3, Deželne bolnice. Leta 1923 se je preselil v stavbo Azila Franca Jožefa I. za neozdravljive. V izpraznjen paviljon je bil nastanjen Dečji dom, ki ni pripadal Splošni bolnici, en del pa je zasedel otološki oddelek in Rentgenološki zavod.⁴² Že azil je imel tudi svojo kapelo. Isto je potem prevzela Ženska bolnica. Tudi v tej bolnišnici so delo prevzele sestre usmiljenke, ki so v njej delale od 1923 do 1948.⁴³ Kapela v njej je bila posvečena sv. Frančišku Asiškem. V njej sta bili tudi dve sliki: sv. Elizabete in sv. Družine.⁴⁴ Ti dve sliki, za stranska oltarja, je ustvaril avstrijski slikar, ki je deloval v Ljubljani, Heinrich Wettach. In sicer leta 1910.⁴⁵ Leta 1930 so, za v kapelo, kupili nov Marijin kip, kupljen z darovi obiskovalcev kapele. V njej je bil tudi harmonij. Bolniški kurati so v njej opravljali spovedovanje, majniške in roženvenske pobožnosti. Pa tudi podeljevali sv. krst.⁴⁶ V kapeli se je ob obisku Ženske bolnice, avgusta 1940, nekaj časa zadržala tudi Nj. Vel. kneginja Olga Karađorđević.⁴⁷ Danes je v prostorih kapele v »stari porodnišnici« predavalnica. Na zunanji strani stavbe je vidna arhitektura prezbiterija.

39 Rijavec, *Ljubljanske*, 48–49.

40 Župnija Vavta vas, »Župnijska cerkev.« Dostopno na: <http://www.vavta-vas.si/zupnija/zupnijska-cerkev/> (dostop, januar, 2025); Korespondenca z g.Tomažem Marasom.

41 Dijaški dom Tabor, »Zgodovina doma.« Dostopno na: <https://ddt.si/o-domu/zgodovina-doma/> (dostop, januar, 2025).

42 Rijavec, *Ljubljanske*, 49.

43 Pacek, *Pot*, 153.

44 Kronika Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega, Provincialni arhiv Šentjakob.

45 Spomini, Angelika Hribar 2. del. Sliki sta bili po vojni odstranjeni iz kapele in odpeljani. Danes visita v baziliki Žalostne Matere Božje v cistercijanskem samostanu v Stični.

46 Kronika Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega, Provincialni arhiv Šentjakob.

47 Anonimen. »Kneginja Olga med bolniki.« *Slovenec*, 10. 8. 1940, 1.

Kapela v Azilu Franca Jožefa I. za neozdravljive v Ljubljani. Ista kapela v kasnejši Ženski bolnici, današnji »stari porodnišnici«, Ginekološki kliniki.

Prvo hrani: Bor Zavrl, drugo: Provincialni arhiv HKL.

Leta 1947 so podržavili Sanatorij Leonišče.⁴⁸ Danes je le ta del Ginekološke klinike UKC Ljubljana. V preteklosti pa je bil to zavod, sanatorij, last sester usmiljenk, najprej namenjen sestram za letne duhovne vaje ter bolnim in onemoglim duhovnikom, pozneje pa tudi zunanjim bolnikom. V njem so usmiljenke delovale od 1894 do 1948.⁴⁹ Tudi v tej ustanovi je bila hišna kapela.⁵⁰

Mestna ubožnica v Ljubljani se je nahajala na Japljevi ulici. Pred vojno ni sodila v sklop bolnišnice. Zaradi neustreznih prostorov infekcijskega oddelka so po osvoboditvi vanjo preselili infekcijski odderek.⁵¹ Danes je v isti stavbi Gastroenterološka klinika UKC Ljubljana. Delo v ubožnici so prevzele usmiljene sestre sv. Križa iz Đakova.⁵² Ubožnica je v prvem nadstropju levo imela

⁴⁸ Rijavec, *Ljubljanske*, 72.; Pacek, *Pot*, 134–141

⁴⁹ Pacek, *Pot*, 135.

⁵⁰ Kronika Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega, Provincialni arhiv Šentjakob.

⁵¹ Rijavec, *Ljubljanske*, 71–72.

⁵² Radičević, Marija Estera. »Filijale na področju današnje Slovenije.« *U znaku križa*, 57/2(2016), 61–70.

kapelo z Najsvetejšim.⁵³ V arhivu usmiljenih sester sv. Križa v Đakovem ne hranijo drugih podatkov o kapeli ali fotografije kapele.⁵⁴

Kapela v Sanatoriju Leonišče.
Hrani: Provincialni arhiv HKL.

Mestna ubožnica v Ljubljani. Razglednica.
Hrani: Bor Zavrl.

53 Hočevar-Meglič, L. »Mestno zavetišče za onemogle na Japljevi cesti v Ljubljani.« *Kronika slovenskih mest*, 2/3 (1935): 240–241.

54 Korespondenca s sr. Estero Radičević, SSK.

Zavod za raziskovanje in zdravljenje novotvorb je svoj prostor imel v šentpetrski kasarni v Lipičevi ulici. To je bil predhodnik Onkološkega inštituta. V njem so delo opravljale sestre usmiljenke, od leta 1938 do 1948.⁵⁵ Zavod kapele ni imel, saj je že tako v njem vladala prostorska stiska. So se pa odločili, da v zavodu namestijo začasni premakljivi oltar. Tej ideji je bilo zelo naklonjeno vodstvo zavoda.⁵⁶ Ob obisku zavoda je škofa dr. Rožmana presenetila naravna svetloba na hodniku zavoda. Sestram je svetoval, da bi bilo to primerno mesto za oltar. Svetoval jim je, naj si v cerkvi na Barju ogledajo oltar v obliki omare. Zdel se jim je primeren in naročile so podobnega. Junija 1940 je bil izdelan, svetel iz javorjevega lesa, furniran, z dvokrilnimi vrati, na kolesčkih, lahko prenosljiv. Postavili so ga na hodnik, pred bolniškimi sobami. Vanj so namestili portatile z relikvijami oglejskih mučencev: Kancija, Kancijan in Kancijanila. Sestre so poskrbele za vse podrobnosti in liturgična oblačila. Osmega junija 1940 so slovesno blagoslovili oltar. Zavod so posvetili Srcu Jezusovem. Sestre so po tem dobile kip Marije. Bolniki pa so kupili še kip Srca Jezusovega, ki so ga postavili na »posvečeni hodnik.«⁵⁷

Umrli vodja zavoda, dr. Cholewe, je pred smrtjo že pripravil načrte za nov zavod, v njem je predvidel tudi prostor za kapelo. A uresničitev zamisli je prekinila njegova smrt in vojna. V zavodu so v naslednjih letih, vojnih letih, najverjetneje uredili kapelo. Iz knjige o zgodovini onkološkega inštituta je razbrati, da so bili v popisu inventarja zavoda iz leta 1946 tudi oltar in mašni inventar, 24 stolov za kapelo s klečalniki in oder pred oltarjem.⁵⁸ Kapela s tem takšnim inventarjem ni mogla obstajati samo na hodniku, ampak je bil za takšno pohištvo potreben stalni prostor.

55 Pacek, *Pot*, 166.

56 Anonimen. »Lep praznik v banovinskem inštitutu za raziskovanje in zdravljenje novotvorb« *Slovenec*, 9. junij. 1940, 7.

57 Kronika Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega, Provincialni arhiv Šentjakob.

58 Lindtner, Jurij in Janez Škrk. *Sedem desetletij začasnosti Onkološkega inštituta v Ljubljani: 1938–2008*. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, 2014, 60–76.

Morda na obstoj kapele nakazuje naslednji dogodek: leta 1967 je dekanat Medicinske fakultete Onkološkemu inštitutu, v šentpeterski kasarni, odstopil sobo. Pri prebijanju predelne stene se je pokazal prostor »nenavadno, poslikan kot »ruska kapelica«. Eden od starih uslužbencev je pri tem dogodku zamrmral: »Kapelica«. ⁵⁹

V ljubljanski četrti Moste, na Zaloški in Grablovičevi ulici, tik ob železniški progi, se je nahajala še ena bolnišnica. Pred 1. svetovno vojno se je imenovala Cesarska in kraljeva garnizijska bolnišnica, med obema vojnama pa Vojaška bolnica, ob koncu 2. svetovne vojne pa se je imenovala SS Lazarett – nemška vojaška bolnišnica. Po 9. maju 1945 pa ta ista bolnišnica postane Centralna vojna bolnica v Ljubljani. Še danes se v teh stavbah opravlja zdravstvena dejavnost, v njih se nahaja Očesna klinika Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana in enote Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana. V njej so se v preteklosti zdravili predvsem ranjeni in bolni vojaki. ⁶⁰ Februarja 1942 so v njej uredili kapelo, posvečeno »brezmadežno spočeti preblaženi Devici Mariji«. Na oltarju je bil njen kip, ki so ga za kapelo darovali bolniki. ⁶¹ Kapela je bila, predvidevam, odstranjena po osvoboditvi.

Prenosni oltar na hodniku Zavoda za raziskovanje in zdravljenje novotvorb v Ljubljani.

Hrani: Provincialni arhiv HKL.

⁵⁹ Lindtner in Škrk, *Sedem*, 82.

⁶⁰ Ivanc, Blaž. »Vojna bolnišnica v Ljubljani.« V: *Brez milosti; ranjeni, invalidni in bolni povojni ujetniki na slovenskem*, ur. Lovro Šturm, 22–45. Ljubljana: Nova revija, 2000. 22–25.

⁶¹ Anonimen. »Nova kapela v Ljubljani.« *Slovenski narod*, 23. februar 1942, 2.

Sanatorij Šlajmerjev dom je bil pred vojno zasebni sanatorij Trgovskega bolniškega in podpornega društva.⁶² Po vojni preimenovan v Ortopedsko kliniko, ki je v tej stavbi še danes. V njej so oskrbo bolnikov opravljale Marijine sestre čudodelne svetinje.

Sanatorij Emona je stal na Komenskega ulici. Ne v čisto v neposredni bližini Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana. A vseeno ga vnašam v članek. Tudi v tem sanatoriju, v lasti družine Derganc, so negovanje bolnikov opravljale Marijine sestre čudodelne svetinje. Podatkov o obstoju kapele in fotografij kapele, v obeh sanatorijih, sestre ne hranijo, niti mi jih ni uspelo najti drugje.⁶³ V sanatoriju Emona so redovnice imele sobo v pritličju, a to po vsej verjetnosti ni bila kapela. Po nacionalizaciji je sanatorij Emona postal bolnišnica za privilegiran, predvsem politični sloj, v njem se je zdravil tudi Josip Broz – Tito. Leta 1963 se je sanatorij preselil v novozgrajeno bolnišnico v Šiški. V sklopu Bolnišnice dr. Petra Držaja je deloval do leta 1996, ko se je preimenoval v Center za veterane Kliničnega centra v Ljubljani.⁶⁴

Po letu 1945 je duhovna oskrba bolnikov začela izgubljati pomen zaradi nove politične ureditve. S odpuščanjem redovnic iz bolnišnic so se začele izgubljati tudi kapele. Bile so odstranjene, prostori pa uporabljeni v druge namene. Delovanje duhovnikov v bolnišnicah je postalo nezaželeno. Cerkev so zaprli, kapele pa odstranili in te prostore uporabili za druge namene.

OBJEKTI ZA DUHOVNO OSKRBO DANES

Danes se bolniki, njihovi svojci in zaposleni, na področju UKC Ljubljana, ne morejo poslužiti miru v bolniški cerkvi, lahko pa trenutek za svojega duha najdejo v bolniških kapelah. Prva maša v UKC Ljubljana je bila na božič 1991 v predavalnici 4 v 1. nadstropju. Od takrat se je začelo razmišljati o bogoslužnem prostoru. Z leti so nastale kapele. Leta 1994 kapela Povišanja svetega Križa v glavni stavbi UKC Ljubljana, leta 2008 kapela Marije, zdravje

62 Anonimen. »Sanatorij »Šlajmerjev dom« otvoren.« *Slovenski narod*, 24. september 1932, 1.

63 Korespondenca s sr. Andrejo Rihar, MS.

64 Cevc, Matija. »Sanatorij Emona.« *Zdravniški vestnik*, 67/6 (1998), 365–382.

bolnikov na Onkološkem inštitutu Ljubljana in leta 1996 kapela Marije, zdravje bolnikov v bolnišnici dr. Petra Držaja v Šiški ter kapela Božjega usmiljenja v Univerzitetni psihiatrični kliniki Ljubljana od leta 2008. Kapela pa se nahaja tudi v Univerzitetnem rehabilitacijskem inštitutu Soča, in sicer kapela Povišanja svetega Križa.⁶⁵ Po kapelah so danes redne sv. maše.⁶⁶

Bolniki v vseh slovenskih bolnišnicah danes lahko svobodno izražajo vero, ne glede na svojo veroizpoved. Vedno je bolnikom povsod na voljo tudi bolnišnični duhovnik. Pri vsakem bolniku se lahko oglasi na njegovo željo, obisk pa se uredi prek medicinskih sester. Po potrebi pa v bolnišnici uredijo tudi obisk duhovnikov ali voditeljev drugih ver.⁶⁷ Danes od 27 slovenskih bolnišnic, samo štiri nimajo kapele. Todokazuje, da je bila duhovna oskrba bolnikov in je prepoznana kot pomembna in da je živa. V hitrem tempu življenja in kratkih hospitalizacijah je duhovna oskrba gotovo drugačna, kot je bila nekoč. Kljub večjemu številu zdravstvenih zavodov je število kapel manjše. Je pa bolnikom dosegljiva in med hospitalizacijo po njihovi volji lahko z njo poskrbimo za njih celostno obravnavo.⁶⁸

65 Zupanič Slavec in sod., *Duhovno*, 34–39.

66 Bolniška župnija. Dostopno na: <https://bolniska-zupnija.rkc.si/index.php> (dostop 2. februar 2025).

67 Šlibar, *Prvih*, 47.

68 Zupanič Slavec in sod., *Duhovno*, 21–22.

VIRI IN LITERATURA

Arhivsko gradivo in viri

Gradivo bolnišnične župnije

Provincialna kronika Hčera krščanske ljubezni sv. Vincencija Pavelskega. Kronika: 1919–1930; 1931–1940; 1941–1950. Hrani: Provincialna hiša Šentjakob.

Zbirka razglednic Bor Zavrl

Korespondenca s sr. Estero Radičević, SSK (Đakovo, Hrvaška), 2. september 2024. Zapis hrani avtor.

Korespondenca s sr. Andrejo Rihar, MS (Ljubljana), 1. september 2024. Zapis hrani avtor.

Korespondenca s g. Tomažem Marasom, (Vavta vas). 14. 2. 2025. Zapis hrani avtor.

Bolniška župnija. <https://bolniska-zupnija.rkc.si/index.php> (dostop februar, 2025).

Spomini. Angelika Hribar 2. del. Dosegljivo na: <https://365.rtv slo.si/arhiv/spomini/174949461> (dostop, maj, 2025).

Župnija Vavta vas, »Župnijska cerkev.« Dosegljivo na: <http://www.vavta-vas.si/zupnija/zupnijska-cerkev/> (dostop januar 2025).

Dijaški dom Tabor, »Zgodovina doma.« Dosegljivo na: <https://ddt.si/o-domu/zgodovina-doma/> (dostop januar 2025).

Časopisni viri

Anonimen. »Lep praznik v banovinskem institutu za raziskovanje in zdravljenje novotvorb.« *Slovenec*, 9. junij 1940, 7.

Anonimen. »Nj. kr. Vis. Kneginja Olga na obisku pri Rdečem križu in v zdravstvenih zavodih.« *Jutro*, 10. avgust 1940, 3.

Anonimen. »Sanatorij »Šlajmerjev dom« otvorjen.« *Slovenski narod*, 24. september 1932, 1.

Anonimen. »Veselje v domu žalosti.« *Jutro*, 22. november 1929, 3.

Anonimen. »Nov dom za upokojece.« *Slovenec*, 30. avgust 1939, 5.

Anonimen. »Kneginja Olga med bolniki.« *Slovenec*, 10. avgust 1940, 1.

Anonimen. »Nova kapela v Ljubljani.« *Slovenski narod*, 23. februar 1942, 2.

Urša, Jurak. »Pobuda za obnovitev bolniške cerkve v UKC.« *Delo*, 24. november 1992, 10.

Literatura

Berkopec, Marjeta in Irena Kersič. *Zaščitne sestre*. Ljubljana: Zbornica zdravstvene in babiške nege Slovenije–Zveza strokovnih društev medicinskih sester, babic in zdravstvenih tehnikov Slovenije, 2023, 108.

Cvelfar, Bojan. *Srbska pravoslavna cerkev na Slovenskem med svetovnima vojnama*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, Arhiv Republike Slovenije, 2017, 261–265.

Rijavec, Leopold. *Ljubljanske bolnišnice: prispevek k njihovi zgodovini: 1786–1960*. Ljubljana: Uprava kliničnih bolnišnic, 1960, 21–75.

Rozman, Marija, et al.. *Zdravstvena nega 2*. Ljubljana: Založba Pivec, 108–112.

Rijavec Leopold. »Ljubljanske bolnišnice: ob osemdesetletnici bolnišnice na Zaloški cesti 2.« *Kronika*, 23/2(1975):101–109.

Radičević, Marija Estera. »Filijale na področju današnje Slovenije.« *U znaku križa*, 57/2(2016), 61–70.

Marinček, Črt. »Zgodovina ortopedske tehnike na Slovenskem.« *Rehabilitacija*, 18/1(2019): 5–10.

Cevc, Matija. »Sanatorij Emona«. *Zdravniški vestnik*, 67/6 (1998): 365–382.

Rijavec, Leopold. *Spomini na ljubljanske bolnišnice*. Ljubljana: Klinični center, 22–70.

Pacek, Karla. *Pot ljubezni skozi čas: Zgodovina Slovenske province Družbe hčera krščanske ljubezni–usmiljenk 1919–2019*. Ljubljana: Teološka fakulteta: Hčere krščanske ljubezni Sv. Vincencija Pavelskega, Celjska Mohorjeva družba: Društvo Mohorjeva družba. 2019, 100–279.

Henderson, Virginia. *Osnovna načela zdravstvene nege*. Ljubljana: Zbornica zdravstvene nege Slovenije, 74–76.

Ivanc, Blaž. »Vojna bolnišnica v Ljubljani.« V: Brez milosti; ranjeni, invalidni in bolni povojni ujetniki na slovenskem, ur. Lovro Šturm, 22–45. Ljubljana: Nova revija, 2000. 22–25.

Hočevnar-Meglič, L. »Mestno zavetišče za onemogle na Japljevi cesti v Ljubljani.« *Kronika slovenskih mest*, 2/3 (1935): 240–241.

Lindtner, Jurij in Škrk, Janez. *Sedem desetletij začasnosti Onkološkega inštituta v Ljubljani: 1938–2008*. Ljubljana: Slovensko zdravniško društvo, 2014, 60–82.

Zupanič Slavec, Zvonka, et al.. *Duhovno spremljanje bolnikov v slovenskih bolnišnicah skozi čas*. Ljubljana: Medškofijski odbor za pastoralo zdravja pri Slovenski škofovski konferenci, 2022.

POVZETEK

Leta 1895 so v Ljubljani v predmestju Vodmat oz. v Šentpetru zgradili novo bolnišnico. Bolnišnico paviljonskega tipa je sestavljalo 15 paviljonov. Med njimi je stala tudi bolniška cerkev, posvečena sv. Križu. Namen njene umestitve v bolnišnico je bil zagotavljanje prostora za opravljanje redovnih obveznosti, najštevilčnejših, negovalk bolnikov – redovnic. Obenem pa je dajala možnost za duhovno oskrbo bolnikov in njihovih svojcev. Človek je večdimenzionalno bitje in ena od dimenzij je duhovnost, ki se v času bolezni pogosto okrepi. Ljudje so v preteklosti duhovnost pogosto našli v veri, izražanje vere je bilo nekaj vsakdanjega, molitev in sprejem sv. zakramentov v času bolezni pa nekaj popolnoma samoumevnega in iskanega. V ta namen so v bolnišnicah delovali bolniški kurati, ki so poleg duhovne oskrbe bolnikov (sv. krsti, poroke, sv. spovedi, sv. obhajila, sv. bolniško maziljenje, pogrebi ...) tudi maševali v bolniški cerkvi in kapelah ter vodili matične knjige v bolnišnici. Zato so bila vrata bolniške cerkve odprte tudi bolnikom, njihovim svojcem in drugemu osebju bolnišnice. Cerkev je bila po notranjem videzu podobna edini ljubljanski cerkvi v gotskem stilu – taborski. V njej je bilo poleg novejših opreme tudi oprema iz stare bolniške cerkve na Ajdovščini. Svojo prvotno namembnost je cerkev opravljala do 1948, ko so bolnišnico zapustile redovnice in ko je zaradi menjave političnega sistema duhovnost predvsem za izražanje vere bila potisnjeno v stran oziroma bilo nezaželeno. Cerkvi je bila tega leta spremenjena namembnost, sprva v pisarne in nato v delavnice. Leta 1960 je bil podrt zvonik in leta 1996 je bila dokončno podrt. Danes nanjo, na njenem mestu ali v okolici ne spominja nič. Podobno zgodbo so po letu 1945 doživele kapele, po tem letu so prostori, kjer so kapele spremenili namembnost. Večji zdravstveni in socialni zavodi so imeli svoje kapele. V njih so tako kot v cerkvi opravljale redovne dolžnosti redovnice, v njih pa so mir in zavetje našli tudi bolniki. Kapela je tako obstajala v otroški bolnici, ženski bolnici, umobolnici, Banovinskem inštitutu za raziskovanje in zdravljenje novotvorb in drugod. Kapele so bile manjše in večje, skromnejše in bogatejše opremljene. Nudile so prostor, kjer je bilo mogoče najti mir in osmisliti svoje zdravljenje. Bolniške cerkve danes ni več, čeprav so se po osamosvojitvi pojavile ideje po obnovi. V bolnišnicah danes

najdemo kapele, ne več tiste predvojne, temveč nove, nastale po letu 1991, v njih so redne sv. maše, ki jih daruje bolniški duhovnik. Ta s svojim delom in kapele same danes bolnikom nudijo duhovno oskrbo in s tem stremijo k celovitejši obravnavi bolnika.

Kontakti avtorjev

Damijan Guštin, višji znanstveni sodelavec, dr.

Inštitut za novejšo zgodovino
Privoz 11, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
damijan.gustin@inz.si

Polona Meglič, dipl. zgodovinarica in diplomantka teoloških študijev

Zadraga 23, SI – 4203 Duplje
polona.meglic07@gmail.com

Peter Mikša, izr. prof. dr.

Oddelek za zgodovino, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
peter.miksa@ff.uni-lj.si

Pino Hiti Ožinger, dipl. zgodovinar

Oddelek za filozofijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
ph38692@student.uni-lj.si

Vladimir Osolnik, zaslužni profesor, dr

Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta,
Univerza v Ljubljani
Aškerčeva cesta 2, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija

Maruša Steiner, mag. zgodovine

Kocbekova ulica 3, SI – 3000 Celje, Slovenija
marusa.steiner@gmail.com

Bor Zavrl, mag. zdr. nege

Zdravstveni dom Ljubljana, enota Bežigrad
Kržičeva 10, SI – 1000 Ljubljana
bor.zavrl94@gmail.com

2017

